

Θεωρητικές προσεγγίσεις κοινωνικού κράτους – το Κεϋνσιανό και το Νεοφιλελεύθερο κοινωνικό κράτος

Δρ. Ηλιοπούλου Τριανταφυλλιά
Μεταδιδακτορική Ερευνήτρια

Α. Η υπόθεση της επίδρασης της εκβιομηχάνισης

- Wilensky βασικός εκπρόσωπος της προσέγγισης
- Διάβρωση παλαιότερων συστημάτων βασισμένων στη συγγένεια, και τις κληρονομιές των αγροτικών κοινοτήτων
- Μεταβολές στην κατανομή του εισοδήματος
- Βελτίωση συνθηκών διαβίωσης και ανάπτυξη της εξειδίκευσης
- Η οικονομική ανάπτυξη με δημογραφικές αλλαγές γεννούν το κράτος πρόνοιας: αστικοποίηση, μείωση γεννήσεων, αύξηση προσδόκιμου ζωής
- Υπεργενικευμένη θεωρία, και άλλοι παράγοντες παίζουν ρόλο – Με ποια κριτήρια οι επιλογές των κοινωνικών πολιτικών δε μας λείπει

B. Η θεωρία των πόρων πολιτικού ανταγωνισμού (τέλη 1970)

- Korpi και Esping – Andersen βασικοί εκπρόσωποι
- Πως η εργατική τάξη και το κεφάλαιο κινητοποιούν διάφορους πόρους στο πλαίσιο της δημοκρατικής ταξικής πάλης
- Υπαγωγή εργαζομένων σε ομοσπονδίες και συνδικάτα
- Σχηματισμός συμμαχιών με άλλες κοινωνικές τάξεις (π.χ. αγρότες)
- Αγνόησε τον ρόλο άλλων φορέων στα πλαίσια της παγκοσμιοποίησης
- Υποτίμησε άλλους παράγοντες (π.χ. εκκλησία)

Γ. Ιστορικός Θεσμισμός

- Skocpol: εστίασε στην οργάνωση και δομή του κράτους πρόνοιας
- «Γνωσιακή στροφή»: ο τρόπος που αντιλαμβάνονται τα άτομα τα συμφέροντά τους καθορίζεται από το θεσμικό περιβάλλον στο οποίο είναι ενταγμένα
- Αιτιώδης επίδραση των θεσμών και της ιστορίας
- Η χρονική συνθήκη και η αλληλουχία γεγονότων συμβάλλουν στη διαμόρφωση θεσμών και κατανοείται η ανθεκτικότητα αυτών
- Υπογραμμίζεται η σπουδαιότητα της περιρρέουσας ατμόσφαιρας του μακρο- περιβάλλοντος με την επίδραση θεσμών να εξαρτάται από αυτό
- «τροχιά εξάρτησης»
- Path dependence: άπαξ και επιλεγεί ένα βήμα ενισχύεται η πιθανότητα τα επόμενα να βασιστούν στο πρώτο
- Critical juncture: περίοδος σημαντικής αλλαγής που σηματοδοτούν την έναρξη των paths
- Δεν ερμηνεύει την αλλαγή και ποσοτικοποιεί θεσμούς

Δ. Η υπόθεση της επίδρασης των εθνικών αξιών

- Levine και Lipset
- Η ευθύνη στις πολιτισμικές αξίες
- Αμφίδρομη σχέση κοινωνικής πολιτικής και αξιών
- «κουλτούρα του κράτους πρόνοιας»: οι πολιτισμικές αξίες και τα ιδεώδη του κοινωνικού κράτους
- Υφιστάμενα μοτίβα στάσεων των πολιτών προς το κράτος πρόνοιας και η επιρροή των θρησκευτικών δοξασιών στη διαμόρφωση αρχών
- Υπεργενικευμένη - δεν ερμηνεύει επαρκώς τις αποκλίσεις

Ε. Η υπόθεση της επίδρασης της ισχύος των επιχειρήσεων

- Οι επιχειρήσεις ασκούν επιρροή στη διαμόρφωση πολιτικών
- Οι κυβερνήσεις ανεξαρτήτως ιδεολογίας θα πρέπει να λαμβάνουν μέτρα που ενθαρρύνουν την επένδυση και τη συσσώρευση κεφαλαίου
- Κριτική:
  1. Δεν λαμβάνει υπόψη ισχυρών «παικτών» π.χ. κρατικής γραφειοκρατίας
  2. Δεν παίζουν πρωταγωνιστικό ρόλο αλλά έχουν το ρόλο του συναινούντος

Το Κεϋνσιανό κοινωνικό κράτος

- Βασικά γνωρίσματα:
  1. Σχετικά γενναιόδωρη αναδιανομή εισοδήματος και πλούτου
  2. Θεσμικά και λειτουργικά ολοκληρωμένη μορφή αυτής της αναδιανομής
- «κίνδυνοι» που πλήττουν την ίδια την κοινωνία, όχι μόνο τα άτομα
- Η επέλευση «κοινωνικών κινδύνων» ενεργοποιεί τη διαδικασία της αναδιανομής (π.χ. επιδόματα)
- 2 επιμέρους πηγές: Κρατικός προϋπολογισμός (κοινωνική αλληλεγγύη) και μισθωτή σχέση (κοινωνική ασφάλιση)

Όρια αναδιανομής

- Εσωτερικά όρια: πεδία έκτασης της κρατικής παρέμβασης και χρηματοδοτήσεις
- Εξωτερικά όρια: μακροοικονομική πολιτική (απασχόληση) με το κράτος ως εργοδότη και μισθωτές σχέσεις

Η ταξική βάση της αναδιανομής:

- Συμμαχία βιομηχανικού κεφαλαίου και συνδικάτων εργατικής τάξης
- Συμμετοχή στη λήψη αποφάσεων

Το Νεοφιλελεύθερο κοινωνικό κράτος

- Περιορισμός αναδιανομής και αποεμπορευματοποίηση – έλεγχος εισοδημάτων
- Εξατομίκευση «κοινωνικού κινδύνου» σε «επιχειρηματικό ρίσκο»
- Αναεμπορευματοποίηση: η πρόσβαση στην αναδιανομή πλούτου με την καταβολή αντιτίμου
- Ίδιες οι πηγές χρηματοδότησης με άλλη μορφή

Όρια αναδιανομής

- Τα εσωτερικά όρια αναφέρονται στην αναεμπορευματοποίηση, απορρύθμιση της αγοράς εργασίας και αποδιάρθρωση της τυπικής μισθωτής σχέσης
- Εξωτερικά όρια: η ρύθμιση των πραγματικών οικονομικών μεγεθών

Η ταξική βάση της αναδιανομής:

- a) Διάρρηξη της συμμαχίας μεταξύ βιομηχανικού κεφαλαίου και συνδικάτων
- b) Η ανάδειξη του χρηματοπιστωτικού κεφαλαίου ως ηγεμονική μερίδα
- ✓ Ενεργός συμμετοχή μη αιρετών-οργάνων στη χάραξη κοινωνικής πολιτικής
- ✓ Αποκλεισμένες κοινωνικές τάξεις
- ✓ Συρρικνωμένη κοινωνική βάση

Κοινωνικές ανάγκες

- Οι κοινωνικές ανάγκες αναφέρονται στο μέγεθος και την κατανομή των προβλημάτων σε διαφορετικές κοινωνικές ομάδες, στις κοινωνικές αιτίες που τις προκαλούν και στις δομές, διαδικασίες και πολιτικές μέσω των οποίων μπορούν να ικανοποιηθούν
- Bradshaw (1972) 4 κατηγορίες:
  1. Κανονιστικές ανάγκες: εκτιμώνται ως τέτοιες από ειδικούς
  2. Αισθητές: αυτές που τα άτομα θεωρούν πως έχουν. Είναι υποκειμενικές και επηρεάζονται από τη γνώση, προσδοκίες και ταυτίζονται με τις επιθυμίες
  3. Εκφρασμένες: εκφρασμένες αισθητές που προβάλλονται ως αξιώσεις ή απαιτητές χωρίς να υπάρχει ανάγκη
  4. Συγκριτικές: σύγκριση πόρων, επιπέδου διαβίωσης κτλ.

Maslow (1954)

Maslow Pyramid

Η ΙΕΡΑΡΧΗΣΗ ΤΩΝ ΑΝΑΓΚΩΝ

- Plant (1985): α) ανάγκη για φυσική επιβίωση και β) ανάγκη για αυτονομία
- Θεωρία ανθρώπινων αναγκών Doyal & Gough (1991):
  1. Καθολικές ανάγκες (φυσική υγεία & αυτονομία)
  2. Ενδιάμεσες: ασφαλές εργασιακό και φυσικό περιβάλλον
  3. Συγκεκριμένοι τρόποι ικανοποίησης των αναγκών (διαφέρει ανάλογα με τον χρόνο, τον τόπο και τον πολιτισμό)

Κοινωνικοί κίνδυνοι

- Η έννοια υποδηλώνει την αβεβαιότητα ή την πιθανότητα αδυναμίας κάλυψης των βασικών κοινωνικών αναγκών των ανθρώπων
- Titumuss (1976) ταξινόμηση μεταξύ φυσιολογικών κινδύνων (π.χ. παιδική ηλικία, ασθένεια, γηρατειά) και πολιτισμικών (π.χ. ανεργία)
- Esping-Andersen (1999): α)ταξικοί κίνδυνοι β)κίνδυνοι κύκλου ζωής γ)διαγενεακοί
- Neubourg & Weigand (2000):
  1. Καθολικοί κίνδυνοι (φύλο, ηλικία)
  2. Κίνδυνοι κύκλου ζωής (ασθένειες κτλ.)
  3. Κατηγορικοί κίνδυνοι (κοινωνικές τάξεις, γυναίκες, μειονότητες)
- Επιδράσεις:
  1. Παροδική επίδραση (βραχυχρόνια ανεργία)
  2. Μακροπρόθεσμη επίδραση (αναπηρία, μακροχρόνια ασθένεια)
  3. Διαγενεακή επίδραση (π.χ. αναπηρία πατέρα επηρεάζει τη δυνατότητα επένδυσης των παιδιών στην εκπαίδευση και αγορά εργασίας)

-
- Νέοι κοινωνικοί κίνδυνοι (Bonoli, 2005):
    1. Εναρμόνιση επαγγελματικής και οικογενειακής ζωής
    2. Μονογονεϊκότητα
    3. Φροντίδα ηλικιωμένων και ΑΜΕΑ
    4. Κατοχή χαμηλών ή απαρχαιωμένων δεξιοτήτων
    5. Ανεπαρκής κάλυψη κοινωνικής ασφάλισης

Κοινωνική αλληλεγγύη

- Δεν υπάρχει ένας ενιαίος ορισμός
- Συνδέεται με την αλληλεξάρτηση, δηλ. η ευημερία μου εξαρτάται από του άλλου
- Οι πράξεις αλληλεγγύης μειώνουν την απόσταση μεταξύ «ευνοημένων» και μη
- Οι δράσεις ταξινομούνται με τα εξής κριτήρια (Beer & Koster, 2009):
  1. Το εύρος της αμοιβαιότητας
  2. Η οργανωτική μορφή της (τυπική ή άτυπη)
  3. Ο βαθμός υποχρεωτικότητας (εθελοντική ή υποχρεωτική)
  4. Το εύρος του πεδίου δράσης της (γεωγραφικά ή κοινωνικά)
  5. Η μορφή συνεισφοράς
    - Συναισθηματική ή υπολογιστική αλληλεγγύη
    - Υπάρχει σήμερα?

Ερωτήσεις

- Βασικές θεωρητικές προσεγγίσεις κράτους πρόνοιας
- Ορισμός και ταξινομικά συστήματα κοινωνικών αναγκών, κοινωνικών κινδύνων και κοινωνικής αλληλεγγύης